

**ЕКСПЕДИЦИЯ ВЪВ ВОТТОВААРА – КАРЕЛИЯ И
 АРКАИМ – УРАЛ:
 ЦЕНТРОВЕ НА ПРАЕВРОПЕЙСКАТА
 ЦИВИЛИЗАЦИЯ В РУСИЯ
 (Протоарии и праславяни)
 (Културолого-феноменологично декодиране
 на митологичния, историческия и лингвистичния план)**

**Стоян Денчев
 Никола Казански**

**Александра Куманова
 Николай Василев**

**EXPEDITION IN VOTTOVAARA – KARELIA AND ARKAIM –
 THE URALS:
 CENTRES OF THE PROTO-EUROPEAN CIVILIZATION IN RUSSIA
 (Proto-Aryans and Proto-Slavs)
 (Cultural and phenomenological decoding of the mythological, historical and
 linguistic approach)**

**Stoyan Denchev
 Nikola Kazanski**

**Alexandra Kumonova
 Nikolay Vasilev**

The *First Bulgarian scientific expedition in Vottovaara – Karelia and Arkaim – the Urals* was realized in August 2015 by the University of Library Studies and Information Technologies and Bulgarian Academy of Sciences under the auspices of International Informatization Academy at UN, Arctic Academy of Sciences and Noospheric Academy of Sciences in Russia. In the Ural region the mission was carried out under the auspices of the Governor of Chelyabinsk province of the Russian Federation Boris Alexandrovich Dubrovskiy.

The goal of the expedition was to trace the transmission of the Solar cult on the recently found archeological artifacts – in the Vottovaara Mountain in Karelia and in the Historical Cultural Reserve *Arkaim* in the Southern Urals, Russia.

The scientific head of the expedition is Prof. DSc. Stoyan Denchev (classification and metaclassification; information environment); **team: Prof. DSc. Alexandra Kumanova** (philosophical science of science and secondary-documentary mapping); **Assoc. Prof. Nikola Kazanski, PhD** (terminology); **Assist. Prof. Nikolay Vasilev, PhD** (linguistical approach).

The present study points at two interconnected information flows:

1) The great migration of the Proto-Aryans back in the millenaries (from 20 000 to 5 000 yrs B.C.), realized presumably from the North – Hvanirata (accordint to *Avesta*) which during the millenaries was sinking and its extremely progressive people – Aryans has been descending to the South and South-East – on the mountains Vottovaara in Karelia and the Urals, where THE COUNTRY OF CITIES was built WITH THE PHENOMENAL SOLAR DESIGN OF ARKAIM AND FROM HERE THEY HAVE DIRECTED TO THE IRANIAN PLATEAU IN ORDER TO REALIZE THEIR SPECTACULAR GIGANTIC ROAD IN THE HISTORY WHICH HAS REACHED ALSO THE BALKAN PENINSULA: the complex is treated as a **methodological unit** of the studies many-sided phenomena indicated in the title *here*;

2) it is defined the **methodological question**: the transmissions of the Solar cult spread from the North all over the world, took place in numerous fire practices penetrated in the Balkan Peninsula from Asia Minor, deeply enrooted in the Iranian cultural area and connected to the Aryans beliefs – FROM WHAT KIND OF PROTO-SOLAR CULT DERIVED (we have studied these fire practices in Iran and Turkey – Northern Mesopotamia: the “mouth” of the problem; *now* we are directing to its “source”)...

The Proto-Aryans and the Proto-Slavs who have always been an integral entity but have not developed in the same direction – the Aryans migrated to South-East (Iranian and Indo-Europeans) and to South-West (Celts and Thracians) have EVER followed the religion of the Sun. This is confirmed by all our studies in Russia, Anatolia and Iran.

Later on, when they passed through different practices, related to the fire as a supreme symbol of the Sun, the solar religion of the Aryans from Arkaim developed into Zoroastrianism and at the end into Christianity.

In the Christian faith the God's light occupies a special place as a supreme expression of the Divine substance (*Hebrew: shekhina* – Divine presence /comp.: presence knowledge/)... This is the burning bush which was not consumed by the fire of Moses!!!

The most recent example of this is the teaching of Petar Danov – the Master (with the Indo-Aryan name *Beinsa Duno*, 1864 – 1944) as a follower of the Bogomils (Manicheans – Zoroastrians – Arkaimians).

Namely in this very context the *Nestinars* are priests of the Devine fire which not only do not consume them, but also enlighten them and even dawn upon them with a providential gift (as it was in the case of the last true *nestinarian* Grandmother Zlata)...

Key words: First Bulgarian scientific mission in Vottovaa-ra – Karelia and Arkaim – the Urals (2015) – Proto-Aryans and Proto-Slavs: cultural and phenomenological decoding of mythological, historical and linguistic approach

През август 2015 г. от Университета по библиотекознание и информационни технологии (УниБИТ) и Българската академия на науките (БАН) под патронажа на Международната академия по информатизация при ООН, Арктическата Академия на науките и Ноосферната обществена Академия на науките в Русия се осъществи *Първата българска научна експедиция във Воттоваара – Карелия и Аркаим – Урал*. В отсечката по Урал експедицията се проведе и под патронажа на губернатора на Челябинска област на Руската Федерация Борис Александрович Дубровски.

Целта на експедицията бе да се проследи трансмисията на соларния култ по новооткрити археологически следи – по планината *Воттоваара* в Карелия, Русия и историко-културния резерват „*Аркаим*” в Южен Урал, Русия.

Научен ръководител на експедицията е проф. д.ик.н. Стоян Денчев (класификация и метакласификация: информационна среда); екип: проф. д.п.н. Александра Куманова (философско наукознание и вторично-документално картографиране); доц. д-р Никола Казански (терминология); ас. д-р Николай Василев (лингвистичен разрез).

Настоящото проучване се осъществява чрез концепцията „информационна среда” (*англ.: information environment*) (С. Денчев), съгласно която този феномен се трансформира в проявите и взаимодействията на трите му съставни компонента:

1) „информационни фондове” (*англ.: information funds*) (съществуващите информационни явления, систематизирани в културолого-феноменологични пластове);

2) „информационни технологии” (*англ.: information technologies*) (познатите на хората технологии през съответните времена) и

3) „интеракции” (*англ.: interactions*) (битуващите гледища в историографията по изследваните явления).

Конфигурацията „информационна среда” – единството от: 1) „информационни фондове”, 2) „информационни технологии”, 3) „интеракции” – е избрана в качеството на ретикула (*англ.: reticulum*) на *това* проучване, структурирано във вид на ризома (*англ., фр., лат. от гр.: rhizome*) (А. Куманова).

Тук са обособени два основни раздела:

– **Воттоваара – Карелия** (*направен е акцент върху родината на ариите на Северния полярен кръг и интерпретацията ѝ в археологическите експедиции в Северния Ледовит океан и в Карелия, както и в митологията*) и

– **Аркаим – Урал** (*за основа е взета интелектуалната база на проучванията на проф. Г. Б. Зданович – откривателя на Аркаим, който беше нашият водач в историческия резерват на 10.08.2015 г.*).

Относително самостоятелна, но подчинена на общото развитие на *това* изследване, е неговата специализирана част: **Лингвистичен разрез** (*представена е концепцията за праезика на славяните от времето на дописмената реч на праисторията на човека, декодираща етимологията на звуковата информация по веригата звукове – артикулация – комбинаторика, на нашите домакини в Челябинск и Аркаим филолозите – ерудити Л. П. Писанов и В. Л. Писанов (описваната звукова комуникация очевидно е погранична между предричковата и предконсонантната писмени системи на праславяните).*

Цикълът на предлаганите лингвистични етюди на Леонид и Владислав Писанови е посветен на **предричковата – звукова комуникация** – съчетание от гласна и една или повече съгласни или само отделна гласна, което се изговаря с един тласък на издишаната струя и с едно отваряне на устата: **сричка** (*англ.: syllable*).

Тази звукова комуникация предхожда **сричкото писмо**, което е предшествано от **пиктографско** –

образно (*англ.*: **pictography**) **писмо** (: староегипетско, старокитайско, старояпонско) (от ок. V хил. пр. н.е.) и **идеографско** – **условно-знаково** (*англ.*: **ideography**) **писмо** (постепенно образите се опростяват и развиват в условни знаци – **йероглифи** /*англ.*: **hieroglyphs**/; **знаците** – **идеограмите** /*англ.*: **ideograms**/ дават само идея) (: египетско, китайско, японско) (от IV хил. пр. н.е.).

Известно е, че първоначално пиктографското писмо, след това идеограмите се изместват от **клинообразни идеограми** (/комбинации от клиновидни чертички/, обозначаващи **едносрични думи**, по-късно – **отделни срички**) (: **клинообразно/клинопис**: *англ.*: **cuneiform character** /: шумерско, авестийско /староперсийско/, вавилонско, гръцко) (от IV хил. пр. н.е.).

Описваната от Леонид и Владислав Писанови звукова комуникация очевидно е **погранична между предсричковата и предконсонантната писмени системи**.

Консонантната (*англ.*: **consonant**) **азбучна** (*англ.*: **alphabetical**) писмена система за **съгласните букви** (*англ.*: **consonants**) (: финикийска, арамейска, пахлави /средноперсийска/, арабска, фарси /новоперсийска/, арменска, гръцка, староеврейска, сирийска, южно-арабска) **предпожда азбучното писмо – гръцкото писмо** (: етруско, латинско /латиница/, готско, глаголица, кирилица) (*срв.*: [2, 8]).

Във фокуса на вниманието ни е една внушителна хипотеза, хвърляща светлина може би към онези древни 35 000 години (от общо 40-хилядната история на човечеството), за които не знаем достатъчно (защото едва от 5 хиляди години човекът пише), а може би – към предшестващите ги хилядолетия...

Наст. изследване показва два взаимосвързани информационни потока:

1) Велико преселение на протоариите назад в хилядолетията (от 20 хил. до 5 хил. г. пр. н.е.), осъществено предполагаемо от север – Хванирата (по *Авеста*), която в продължение на хилядолетия потъва, и изключително напредничавият ѝ народ – ариите се спуска на юг и югоизток – по планините Воттоваара в Карелия и Урал, където изгражда **СТРАНА НА ГРАДОВЕТЕ, БЕЛЯЗАНА С ФЕНОМЕНАЛНАТА СОЛАРНА ПЛАНИРОВКА НА АРКАИМ, И ОТ ТУК СЕ НАСОЧВАТ КЪМ ИРАНСКОТО ПЛАТО, ЗА ДА ОСЪЩЕСТВЯТ СВОЯ ИЗВЕСТЕН ГИГАНТСКИ ПЪТ В ИСТОРИЯТА, ДОСТИГНАЛ И ДО БАЛКАНСКИЯ ПОЛУОСТРОВ**: комплексът е привлечен като **методологически възел** на проучените многостранни явления, посочени в заглавието *тук*;

2) осмислен е **методологичният въпрос**: трансмисиите на соларния култ, разпространен от север по цялото земно кълбо, намерил място в редица огнени

практики, проникнали на Балканския полуостров от Мала Азия и вкоренени в иранския културен ареал, и свързани с вярванията на ариите – **ОТ КАКЪВ ПРОТОСОЛАРЕН КУЛТ ПРОИЗХОЖДАТ** (ние проучихме тези огнени практики в Иран [3] и Турция – Северна Месопотамия [4]: „устие” на проблема; *сега* се насочваме към неговия „извор”)...

– *Описаните* информационни потоци са изследвани от нас:

– още в научната историографска експедиция през 2008 г. [5] в Руската национална библиотека в Санкт Петербург – най-голямото в света централно научно-документално хранилище по трансмисията на протоариите и протославяните, доразвито от историографското ни проучване в тази библиотека, проведено през август на 2015 г. [1] и

– по време на *наст.* експедиция в Челябинската областна универсална научна библиотека (ЧОУНБ) (Челябинск) – най-голямото в Урал регионално научно-документално хранилище по трансмисията на протоариите и протославяните; в тази библиотека се основахме на специално подготвената за нашето проучване литература по интересуващите ни въпроси във вид на изложба, организирана по разпореждане на заместник-директора по научните въпроси на ЧОУНБ д-р Наталия Петровна Ситникова от завеждащия сектор в отдела по краезнание на тази библиотека д-р Лариса Валентиновна Каменская [1]...

Първата апробация на подхода на библиографското картографиране, осъществен по времето на експедицията във Воттоваара – Карелия и Аркаим – Урал и историографирането на литературата по темата, е направен в Санкт Петербург на 6.08.2015 г. и 7.08.2015 г. в беседи с президента на Ноосферната обществена Академия на науките акад. Александър Иванович Субето (*рус.*: Субетто) и с президента на Арктическата Академия на науките акад. Валерий Брониславович Митко (*рус.*: Митько). И двамата видни учени с по-ливалентна ориентация са научни консултанти на нашите соларни изследвания.

В *това* изследване се прави опит да се създаде кадастрална библиографска карта по проблематиката на експедицията, третираща най-актуалните изследвания по преселението на ариите и пътя им във вековете, отразен в литературата от XIX – XXI в. и да се очертае кръгът на издания на международната универсална библиография на планетата, който е ефективен за установяване на изчерпателна документална информация по темата.

Водещ *тук* е методът на културолого-феноменологичното декодиране, който е приложен комплексно към трите плана на изследването: митологичния; историческия; лингвистичния.

За планината Воттоваара в Карелия има данни за станало невероятно силно земетресение или друг природен катаклизъм (смяна на оста на Земята вследствие на сблъсък на планетата ни с друго космическо тяло) преди хиляди години, което го превръща в сакрално място от супергигантски и многообразни кварцити и кварцитни пясъчници на възраст от 1 млрд. години, разбити от многочислени разчупвания, обновени в следледниковото време (Ил. 1). Учените смятат – по една от версиите, че този катаклизъм е от 13-11 хил. г. до н.е., когато на север от Източна Европа е имало затопляне. Културата на сейдовете се заражда в конкретните геологични условия на Колския полуостров на Карелия и прилежащия му континентален ареал, към който е и Воттоваара (Ил. 2). Сейдовете са **каменни олтари**, подобно на славянските „конь-камень”, подобни на нашите келтско-тракийски „побити камъни”. Според древните легенди сейдовете били обитавани от дух, който бил способен да се откъсва от земята. Направено е предположение, че в дълбока древност тук е имало **град**. За това свидетелстват и **разположението на огромни естествено огладени камъни, и следи от древни капища...** През 2011 г. Воттоваара е обявена за национален природен комплекс („Руският Стоунхендж”).

Светилищата на Карелия са резултат от цяла културна среда, свързана с вярванията на протоариите. Древното название на Карелия, която преди е била остров, известен под названието „Рус” (или „Гарда”) (*санскр.*: 1) „расте, разширява се в пространството”; 2) „роса” – влага, вода; 3) [„Руса”] – светла напълно съответства на ролята ѝ в тази трансмисия. Езикът на древните арии е бил санскритският и описанието на пътя им от Полярния кръг на юг е отразено в най-старите *Веди – Ригведа /Веда на химните/*, разпространявани устно, а самите *Веди са побратим на Авеста и са с един и същ северен корен* (някои положения на последното отбелязано тук събрание на свещените книги на зороастризма могат да се открият в книгите на *Стария завет на Библията*). Самото название на Колския полуостров в Карелия – емблематичен за културата на ариите и олецоворяващ ареала като цяло – е образувано от протичащата тук река **Кола – Слънчева земя (Коло – едно от древните названия на Слънцето; Полярната звезда на север се нарича „кол”)**, което посочва **хиперборейската родина на тази култура**. Хиперборейците са били поклонници на Слънцето. Култът към Слънцето процъфтява на Север. От Север идва **културата на лабиринта**, съдържаща в себе си **метаморфози на спиралата** (Ил. 3). Тази култура е разпространена по цялото земно кълбо. Според една от версиите, тези форми (лабиринтите) са **закодирана проекция на хода на Слънцето по полярното небе** –

природен феномен, който може да се наблюдава единствено на Север при друг наклон на земята (Ил. 4). Лабиринтите включват в себе си **свастическа символка**, която отразява праобраза на развитието на вселената и човека в нея (по формата, по която текат реките на свещената планина Меру... Четирите течения на реките в Арктида могат да означават само едновременната посока към четирите страни на света, т.е. пласък от Северния полюс (Ил. 5–8). Интересно е, че египтяните разбирали северната изпъкналост на земята като висша точка на единението с Небето. Индусите вярвали в свещената планина Меру, около която се въртели небесните светила, което е възможно единствено на Северния полюс. Аналогични утвърждения се откриват и в *Авеста* на древните иранци (Ил. 9–10).

На картата на фламандския картограф Г. Меркатор (**Gerardus Mercator** (1512–1594), издадена от неговия син Рудолф през 1595 г., **Хиперборей** е изобразена като огромен остров, разделен от реки на четири части. По средата има езеро, а в центъра на езерото – остров, на който се извисява планината Меру (Хара), около която се върти небето – феноменология (прототип на лабиринта), която може да бъде наблюдавана, както се отбеляза, при определени климатологични условия само на Север.

И така, съвременните находки на океанската археология край бреговете на Северния Ледовит океан показва, че още 6 хил. години назад хребетите Ломоносов и Менделеев са били още суша. Тогава и последните арии са напуснали дълго и бавно потъващата Арктида. Тази територия след известната в науката планетарна катастрофа от преди 20 хил. години (описана и в *Библията*), изместила оста на Земята и довела до движения в земната кора, потъва.

От руската експедиция през 1948–1949 г. на дъното на Северния ледовит океан са открити планински хребети. Изследванията показали, че хребетите (Ломоносов и Менделеев) в далечното минало са били суша. Съвременните учени считат, че тези хребети са части от Хиперборей. В руските води на Северния Ледовит океан се намира подводна планина, чийто връх достига до най-ниската повърхност на леда. Възможно е това да е митическата планина Меру (обител на Рая на Земята, родина на ариите), намираща се някога на върха на света (на Северния полюс), за което съобщават легендите.

Първите преселения на ариите започват приблизително преди 12 хил. години, т.е. около 6 хил. години е продължавало тяхното изселване от застудяващата и бавно потъващата Арктида. Преди около 12 хил. години, по съвременни научни данни, завършва ледниковият

период, дебелината на ледовете на който достигали до съвременна Воронежска област (Русия).

Въз основа на разбирането на социоприродната културна цялост на човечеството (В. И. Вернадски / 1865 – 1945/) и общите корени в историята на религията, излезли от едно място на поклонение към светлината (!) (Дж. Кемпбъл / Joseph John Campbell, 1904–1987/; М. Елиаде / Mircea Eliade, 1907 – 1986/, А. Корбен / Henry Corbin, 1903 – 1978/, рационалното включване на философско-религиозния интелектуален план във философско-информационната картина на света в категорията „дълго време“ (М. М. Бахтин / 1895 – 1975/) обезпечава интелектуална възможност за съотнасянето на религиозните картини на света (*Авеста – Упанишади – Библия – Коран*) с рационалното знание (философско, историческо и т. п. по целия спектър на хуманитаристиката), което съдейства за създаването на универсална периодизация на човешката история и универсалното декодиране на смисъла на текстовете – и митологичните в това число – във вид на дърво на историко-културното развитие на човечеството (*Ил. 11*)...

Историко-културният резерват „Аркаим“ се намира в Урал на юг-югозапад от град Челябинск (*Ил. 12*). Той представлява укрепен град-светилище (от над 2 хил. г. пр. н.е.) и е свързан със соларния култ на преселението на ариите от северните земи към Иран и Индия. Открит е през 1987 г. и е спасен като по чудо от потапяне в язовир след обществена акция (*Ил. 13 – 16*).

Преди повече от 4500 г. в степите на Южен Урал се появява цивилизация, известна като „Страна на Градовете“ (простираща се на 250 км от запад на изток и на 350 км от север на юг с 22 укрепени центъра), с център селището Аркаим, чието име – от тюркски (винаги в новите имена има запазени по-стари значения) – означава „слънцеподобен“ (*Ил. 17 – 20*). Според някои тълкувания „Арка-им“ означава „Небесна земя“... Градът има радиална планировка с два некропола, жилища и площад в центъра (*Ил. 21*). Има и отводнителна система при дъждове. Съществуват достатъчно доказателства, за да се предполага, че тук са се извършвали **ритуали, свързани със Слънцето и Огъня** (*Ил. 22 – 26*). Възможно е тук да са били огнепоклонници, предшественици на **зороастризма**. По стародавен обичай трупове са се излагали на високи стълбове, за да бъдат изкълвани от птиците, а после костите се измивали и погребвали в земята (по-късно започва да се практикува трупополагане в земята или в погребални кургани) (*Ил. 27*)... Антропологическите изследвания в Аркаимската долина очертават наличието на **етнически тип, сходен с този на по-късните иранци и индийци** (тези скулпторни възстановки са направени на база на материал от близките некрополи) (*Ил. 13 – 15*)...

Очевидно Аркаим е бил посветен на **праарийския Бог-Слънце**, но корените му са също в **арктическата религия на Полярната звезда**. Самата кръгова структура на селището е стародавен соларен символ.

Кръговата структура има дълбок цивилизационен, прагматичен (отбранителен) и особено ритуален смисъл: *срв.*: каменните баби от Аркаимската долина. Тя произлиза от арктическата цивилизация на протоариите с техните **светилища-лабиринти**. Сведения за нея намираме в полумитичните сказания на Платон (Plato; 428 – 348 пр. н.е.) за Атлантида, за града на хипербореите Електрис (построен под знака на Полярната звезда!) и особено за Асгард, свещения град на нордическия бог Один, описан в *Едите*.

Видният френски философ-метафизик Рене Генон (René Guénon, 1886 – 1951, известен още като шейх Абдал Уахед Яхия / Shaykh ‘Abd al-Wahid Yahya/), изтъква, че свастика (*вж.*: *по-горе*) (древен знак, извънредно разпространен в останките на Аркаим) като **символ на вечното движение и развитие около един постоянен духовен център**, е свързана не само със Слънцето, но и – преди това – с Полярната звезда като арктически символ.

Високата степен на иновации, характерна за цивилизацията на протоариите в Аркаим, се изразява в различни водоотточни и канализационни системи, но особено важно е наличието на следи от **най-древните колесници** (*Ил. 32*), които по-късно са като характерен белег на други арийски цивилизации като хетската и иранската (700 г. пр. н.е. – до днес).

Аркаим е междинното звено между мегалитната култура на Стоухендж и Вотговаара и преносът на древните знания към Шумер, Анатолия и Иран.

Това е ярко потвърждение за **протоарийските корени на славяните**.

Аркаим освен това е **символ на духовното единство на западната нордическа култура и източната мъдрост**.

В Аркаим се проследява явно сходство между древната „Страна на градовете“ на протоариите и поновата „гардарика“ (*скандинав.*: „Страна на градовете“) на руските славяни (V – XI в.), състояща се от над 130 града.

Точно тази компактна форма на Аркаим не позволява той да бъде наречен просто селище, тъй като тя е конфигурирана – като **свръхград** – с мощно отбранително и комуникационно предназначение (между домовете има връзка по пръстеновидната улица; бойните кули са и обсерватории) (*Ил. 25*). Тази форма е **форма – модел на вселената**. Същността на града – уникално чудно обятие на Земята и Небето – е помещаване в ландшафта, хармонично съжителство с него и неговото творческо преобразуване (*срв.*: ноосфера / В. И. Вернадски/!), но и съсредоточаване едновременно

но в същността на вътрешното пространство... Тя по удивителен начин напомня и футуристично – по-ефикасност – и „фабриките на света” от най-ново време (XXI в.) като тези в Англия, Германия, САЩ и Русия.

... Навсякъде се повтаря една и съща схема. **Ариите се претопяват в местния етнически субстрат, но го облагородяват, цивилизоват и често (но не винаги) му оставят като емблема името си.**

Така става с келтите и тракийците (каменните слънчеви обсерватории-храмове), етруските в Италия (екологична металургия), с хетите в Анатолия (колесницата), дорийците в Елада (обработка на желязо), с иранците в Иран (страна на ариите; първата световна империя), българите и балканските славяни (държавно устройство и приемане на християнството), викингите (варягите) в Киевска Рус (държавно устройство и приемане на християнството) и накрая норманите в келтско-саксонска Англия (строителство на замъци и кръстоносни походи).

Именно в евразийската цивилизация на Русия се отразява най-ярко този хилядолетен кръговрат на взаимосвързаната и взаимообогатяваща се културна еманация на протоариите и праславяните.

Неописуемо е, когато се намираш наред безбрежните евроазиатски степи – между горите на тундрата и Воттоваара и планините на Централна Азия, – за да осъзнаеш, че това е само една междинна спирка на хилядолетния път на ариите от Европа към Азия и обратно, подобен на ежегодните миграции на птиците от север на юг и обратно...

Понякога думата „арий” се превежда именно като „свой” (певците в химните на *Авеста* и *Ригведа* наричат себе си арии).

Преди 4 хил. години в Аркаим възниква, вкоренява се и се развива сложна и своеобразна култура, която може да се разглежда като древен **модел на евразийско степно уседнало поселение.**

В Аркаим хората са живели *заедно* със Слънцето, заедно с природните сезони.

Не бит, а битието е възплътено в аркаимския дом – и от каменния, и от бронзовия век (*Ил. 28*). Археолозите тук получават възможност не толкова да извличат предмети от градището, колкото да възстановяват самия модел на древния живот – на цялата страна, където хилядолетия преди нас е кипял живот (*Ил. 29 – 30*).

В Аркаим по удивителен начин се преживява космическия статус на човека и творенията му.

В Аркаим пулсира един вечен призив на хората на нашата планета – да се живее в съгласие и в хармония със законите на природата.

Откритието на Аркаим в наши дни (края на XX в.) може би е закономерно: именно ние, съвременниците на XXI в. – като геокосмически същности – имаме

мисията да преосмислим отношението си към света като единство на висока духовна и материална култура – алтернатива, без която сме обречени като популация на унищожение и гибел.

Аркаим е открита вечна (и постмодерна!) карта на мисията на човечеството към ноосферното му самосъзнание на настоящето и бъдещето, която отговаря на въпроса: как хармонично да се съотнесат и проявяват една чрез друга духовната и материалната култура (*Ил. 31–33*).

1. Апробирана е концепцията „информационна среда” (*англ.*: information environment) (С. Денчев) посредством **ретикула** (*англ.*: reticulum) (А. Куманова), състояща се от: „информационни фондове”, „информационни технологии” и „интеракции”, в изследване с обособени в единна структура два основни раздела: **Воттоваара – Карелия и Аркаим – Урал**; в раздела **Лингвистичен разрез** е приведен уникален лингвистичен материал по праезика на славяните.

2. Очертано е Великото преселение на протоариите, станало преди повече от 4 хил. г. от север (предполагаемо *Хванирата*) по планините Воттоваара и Урал.

3. Обоснован е единният произход на протоарии и праславяни и тяхното взаимно допълване и обогатяване през вековете на огромни територии от Евразия.

4. Благодарение на наскоро разкритите центрове на тази праевропейска култура в Русия (Воттоваара и Аркаим) – скандинавските соларни светилища в Карелия и протоцивилизацията в Страната на градовете в Южен Урал – е възможно да се задълбочат изследванията на тази първоевропейска цивилизация, която достига до Балканите, Анатолия, Иран и Индия.

5. Изследването на трансмисиите на протосоларния култ, разпространен от север по цялото земно кълбо, намерил място в редица огнени практики като **негстинарството**, проникнали на Балканския полуостров от Мала Азия и свързани с вярванията на ариите, дава по-ясна панорама на феномените, на чиито общ фон са се формирали последните [6].

6. Създаването на кадастрална библиографска карта по проблематиката на експедицията във Воттоваара и Аркаим, третираща най-актуалните изследвания по преселението на ариите и пътя им във вековете, отразен в литературата от XIX – XXI в. чрез непосредствена работа в **Руската национална библиотека в Санкт Петербург** – най-голямото световно научно-документално хранилище по трансмисията на протоариите и протославяните и в **Челябинската областна универсална научна библиотека** – най-голямото **регионално** научно-документално хранилище по трансмисията на протоариите и протославяните, позволява описването в това изследване проблеми да

бъдат разглеждани в един интердисциплинарен контекст на хуманитаристиката (универсалното знание) през XXI в.

Протоариите и праславяните, които са били винаги едно цяло, но не са се развивали в една посока – ариите се преселват на югоизток (ирано-индоевропейци) и на югозапад (келти и траки), са изповядвали ВИНАГИ религията на Слънцето. Това се потвърждава от всички наши изследвания в Русия, Анатолия и Иран.

По-късно, след като преминават през различни практики, свързани с огъня като символ на Слънцето, Слънчевата религия на ариите от Аркаим се развива в зороастризм и накрая в християнство.

В християнството Божията светлина заема особено място като върховен израз на Божествената същност (*иврит*: „шехина“ – Божествено присъствие /*срв.*: присъствено знание [7] /)... Това е и *неопалващият огън на къпината на Мойсей* (когато Господ се явява на Мойсей в египетската пустиня като къпинов храст, горящ с неопалващ /неизгарящ/ пламък !!!).

Най-скорошен пример за описаното, в България е учението на Петър Дънов – Учителя (с индоарийското име *Беинса Дуно*, 1864-1944) като следовник на богомилите (манехей-зороастрийци-аркаимци).

Точно в този контекст нестинарите са жреци на Божествения огън, който не само не ги изгаря, но ги просветлява и дори осенява с провидческа дарба (както е било и при последната истинска нестинарка баба Злата)...

Сакрални планини на гиганския в историята преход от Арктида на ариите са Воттоваара в Карелия и Урал със своята Страна на градовете, съхранили – всяка по уникален начин – спомена за варата на последния цар на държавата Хванирата Йима:

– Воттоваара – като мистично място, съответстващо на духа на митовите и легендите за праариите;

– Аркаим в Южен Урал – като духовно и материално възплъщение на тази ваара...

На база на експедицията е структурирана традиционна и електронна библиотека от 167 описания на първично- и вторичнодокументална информация, която конфигурира електронна библиотека *ARYANICA*, предназначена за научноизследователски и учебно-педагогически цели <<http://sno.unibit.bg/files/Aryanica-print.pdf>>.

ЛИТЕРАТУРА

1. **Арианика** : Експедиция във Воттоваара – Карелия и Аркаим – Урал : Центрове на праевроп. цивилизация в Русия : Протоарии и праславяни : Културолог.-феноменолог. декодиране на митолог., ист. и лингвист. пл. : Уч. пособие по дисциплината „Нестинарство” : Информ. кодове на култ.

наследство” / **С. Денчев** ... [и др.]. ; Науч. ред. Н. Яръмов ... [и др.]. ; Библиогр. ред. Д. Ралева, М. Максимова ; Рец. А. Субето ... [и др.]. – София : За буквите – О писменехъ, 2016. – 208 с. : с ил. – (Факлоносци ; XV)

Други авт.: **А. Куманова, Н. Казански, Н. Василев** ; Други ред.: М. Куманов, И. Теофилов ; Други рец.: В. Митко, В. Клюев, И. Петева, В. Велев. – Списък на ил. ; Списък на съкр. – Библиогр.: с. 127–135. – Именен показалец.

Юбил. изд., посветено на 70-год. на ЮНЕСКО и 65-год. на Държ. библ. институт – днес: Унив. по библиотекознание и информ. технологии. – *Настоящата публ. е направена по цит. изд.*

Публ.: <<http://sno.unibit.bg>>.

2. **Денчев, С.** и др. Графемите на писмото на Homo sapiens⁴ (Естествена знакова класификация на човечеството) : Плен. докл. / **С. Денчев, А. Куманова**. // *Нови информационни технологии в образователния процес* / III науч. семинар на СВУБИТ, Слънчев бряг, 8–10.05.2008 г. – София, 2009, с. 9–26. – Библиогр.: 19 неномер. назв. в 35 номер. бел. – С рис. на авт.

3. **Експедиция** в Иран за установяване историографската информационна карта на нестинарската феноменология в България : Пленарен докл. / *Епиграф*: „*Чадата на Адам едно са тяло*” – Саади. // [Шеста] VI национална научна конференция с международно участие „България в културното многообразие на Европа”, 1 ноември 2008 г., София, Национален дворец на културата. – София, 2009, с. 45-92 : с ил. – Съавт.: **С. Денчев, А. Куманова, М. Куманов, Н. Казански**. – Библиогр.: 219 неномерирани загл. в 117 номерирани бел. – *Рез. на англ. ез.*; **Експедиция** в Иран за установяване историографската информационна карта на нестинарската феноменология в България / *Епиграф*: „*Чадата на Адам едно са тяло*” – Саади. // *Списание на БАН* (София). – 2011, N 3, с. 36–51 : с ил. – Съавт.: **С. Денчев, А. Куманова, М. Куманов, Н. Казански**. – Библиогр.: 219 неномерирани загл. в 117 номерирани бел. – *Рез. на англ. ез.*

4. **Изследване** на информационната карта на трансмисиите на култура в нестинарската обредност като открита информационна среда на култовите практики и вярвания, установими в музеите на Централна и Източна Турция (*Ист.*: Северна Месопотамия) / *Епиграф*: „*Вяра е жива представа на онова, за което се надяваме, и разкриване на онова, що се не вижда*” – Евр. (11: 1). // [Седма] VII национална научна конференция с международно участие „България в културното многообразие на Европа”, 1.11.2009 г., София, Национален дворец на културата. – София, 2010, с. 512–538. – Съавт.: **С. Денчев, А. Куманова, Н. Казански, Н. Василев**. – *Рашир. публ.*

5. **Историографска** експедиция в Санкт-Петербург за установяване информационната карта на нестинарската феноменология в България / *Епиграф*: „*Uno itinere non potest pervenire ad tantum grande secretum*”. // [Шеста] VI национална научна конференция с международно участие „България в културното многообразие на Европа”, 1 ноември 2008 г., София, Национален дворец на културата. – София, 2009, с. 505–610. – Съавт.: **С. Денчев, А. Куманова,**

М. Куманов, Н. Казански. – Библиогр.: 1036 неномерирани загл. в 136 номерирани. бел.

6. **Нестинариана** : Историография : Систематизиран анот. библиогр. указ. Фотомонография : Уч. пособие по дисциплината „Нестинарство: Информ. кодове на култ. наследство“ / Състав., историография, предг. **А. Куманова** ; Науч. и ез. ред., дейкис (етимология), емблематика Н. Василев ; Науч. ред. С. Денчев ... [и др.] ; Терминолог. и справ.-информ. ред. Н. Казански ; Библиогр. и справ.-информ. ред. М. Максимова ; Справ.-информ. ред. Д. Ралева ; Рец. Ж. Стоянов ... [и др.]. – София : За буквите – О писменехъ, 2012. – СХХХII, 352 с. : с ил. – (Факлоносци ; III)

Други науч. ред.: Н. Цв. Кочев, Н. Яръмов, М. Куманов ; Други рец.: Х. Мутафов, С. Райчевски, В. Велев, И. Теофилов. – Показалци: именен показалец, хронолог. показалец, ист. показалец, геогр. показалец, показалец по ез., показалец на пер. изд., показалец на сер.

Публ.: <<http://sno.unibit.bg>>.

Куманова, А. Нестинариана : Историография. Фотомонография : Уч. пособие / Науч. и яз. ред. Н. Василев ; Науч. ред. С. Денчев ... [и др.] ; Терминолог. и справ.-информ. ред. Н. Казански ; Библиогр. и справ.-информ. ред. М. Максимова ; Справ.-информ. ред. Д. Ралева ; Рец. Ж. Стоянов ... [и др.]. – София : За буквите – О писменехъ, 2014. – 206 с. : с ил. – (Факлоносци ; XII)

Други ред.: Н. Цв. Кочев, Н. Яръмов, М. Куманов ; Други рец.: Х. Мутафов, С. Райчевски, В. Велев, И. Теофилов.

Юбил. изд., посвящено провозглашению нестинарства ЮНЕСКО 30 септ. 2009 г. мировым нематериальным культ. наследием; 1150-лет. Крещения болгар.

Публ.: <<http://sno.unibit.bg>>.

Kumanova, A. Nestinariana : Historiography. Photomography : Compendium / Sci. and lang. ed. N. Vasilev ; Sci. ed. S. Denchev ... [и др.] ; Terminological, ref. and inform. ed. N. Kazanski ; Bibliogr., ref. and inform. ed. M. Maximova ; Ref. and inform. ed. D. Raleva ; Rev. Z. Stoyanov... [и др.]. – София : За буквите – О писменехъ, 2014. – 190 с. : с ил. – (Факлоносци ; XIII)

Други науч. ред.: N. Tsv. Kochev, N. Yaramov, M. Kumanov ; Рец.: S. Raychevski, V. Velev, I. Teofilov.

A Jubilee edition dedicated to: Intangible Cultural Heritage of Humanity on 30th September 2009 by UNESCO; 1150th anniversary of the Christianization of Bulgaria.

Публ.: <<http://sno.unibit.bg>>.

7. **Куманова, А.** Универсално – хуманитарно – епис-темологично знание : [Докл. на IX нац. науч. конф. с междунар. участие „О-ото на знанието и хуманизъм на XXI в.“, 1.11.2011 г., София, Нац. дворец на културата] / *Епиграф*: „Знанието прави човека това, което той знае.“ – Упанишади. // *Обществото на знанието и хуманизъм на XXI век* (София). – София, 2012, с. 105-115.

Universality of humanitarian knowledge : A cognitive context of the infosphere : Nestinarstvo (Ritual fire-dancing) : A planetary historiographical map of the anthropol. transmissions of time) : [1.] [Publ. in Eng. of the script of the doc. film of the same name : 2] / *Epigraphe*: „and they distributed to each as anyone has need“ – Acts (4: 35). // *Informing science*

and information technology education conference 2008 (InSITE), Varna (Bulgaria), Jun. 22–25, 2008 : Proceedings : [Plenary rep.]. – Варна, 2008, с. 1–17. – Coaut.: **S. Denchev, A. Kumanova, D. Christozov, N. Kazanski.** – Библиогр.: 51 notes + 129 numberless titles. <http://informing-science.org/2008/docs/Keynote_InSITE2008.pdf>

8. **Giulietti, Francesco.** Storia delle scritture veloci (dall'antichità ad oggi). – Firenze : C. E. Giunti – G. Barbiga, 1968. – 514 p.

Илюстрации

Ил. 1. Сакралното място на билото на планината Воттоваара от супергигантски и многообразни кварцити и кварцитни пясъчници на възраст от 1 млрд. години, разбити от многочислени разчупвания, обновени в следледниковото време (фотография)

Ил. 2. Някои от пълзящите сейдове (огромни каменни блокове, стоящи като на крачета върху малки камъни) несъмнено са разположени така от човешка ръка (фотография)

Ил. 3. Лабиринт в Карелия (фотография в Националния музей на Република Карелия в Петрозаводск; фотография)

Ил. 4. Гледка от планината Сампо в Карелия (фотография)

Ил. 5. Знак на Слънцето, трансформиран до формата на колелото, идващ от древните петроглифи, представляващ декоративен елемент на център на корниз на дървените стехи на старинните карелски къщи (фотография)

Ил. 6. Знак на Слънцето от корниз на дървената стяха на храма „Рождество Христово“ в гр. Кондопога в Карелия (фотография)

Ил. 7. Архаичните дървени колони с дъговидни подпори на покрива в храма „Рождество Христово“ в гр. Кондопога в Карелия (фотография)

Ил. 8. Надгробен християнски кръст край входа на храма „Рождество Христово“ в гр. Кондопога в Карелия (фотография)

Ил. 9. Бронзова отливка с изображението на бога на слънцето Митра от индо-иранския пантеон, особено разпространена в Карелия (съхранява се в Националния музей на Република Карелия; фотография)

Ил. 10. Старинни декоративни елементи за украса на облекло със символиката на бог Митра (антикварен магазин в Петрозаводск; фотография)

Ил. 11. Хълмовете на Воттоваара. От серията „Неизвестната легенда“ / Денис Крестовников (издание на клуба „Природата на Русия“) (рисунка на присъствието на духа на планината по време на молитва и нейн пълзящ сейд със сакрални знаци; фотография)

Ил. 12. Аркаим (съвременни аерофотоснимки; фотография)

Ил. 13. Антропологически тип на възрастен мъж – жител на Аркаим (съхранява се в Областния краеведски музей в Челябинск; възстановка; скулптура; фотография)

Ил. 14. Антропологически тип на млад мъж – жител на Аркаим (съхранява се в Областния краеведски музей в Челябинск; възстановка; скулптура; фотография)

Ил. 15. Антропологически тип на млада жена – жител на Аркаим (съхранява се в Музея на резервата „Аркаим“; възстановка; скулптура; фотография)

Ил. 16. Погребален комплекс от епохата на бронза в района на Аркаим (фотография)

Ил. 17. Отпечатък от колело (Синтаитински некропол; погребение; фотография)

Ил. 18. Отбранителната стена на Аркаим в разрез (рисунок на Г. Б. Зданович по изданието „Аркаим : У истоков цивилизации” – 2009; фотография)

Ил. 19. Общ план на планировката на жилище в градището на Аркаим (дясната част – археологически документ, лявата – възстановка; фотография)

Ил. 20. Принцип на архитектурния гредоред на градището в Аркаим (възстановка; фотография)

Ил. 21. Аркаим – укрепено градище и главни астрономически азимутни (фрагмент от схема по изданието „Аркаим : У истоков цивилизации” – 2009; фотография)

Ил. 22. Планината Шаманка (поглед от Аркаим; фотография)

Ил. 23. Съдове със соларна символика от Аркаимската долина (рисунок – възстановка по Стефанов, Корочкова – 2006 по изданието „Тень женщины : Женский костюм эпохи бронзы как „текст” на Е. Куприянова – 2008; фотография)

Ил. 24. Тъкачен стан с вертикална рамка, използван в Аркаим (рисунок – възстановка по Орфинская, Голиков, Шишлина – 1999 по изданието „Тень женщины : Женский костюм эпохи бронзы как „текст” на Е. Куприянова – 2008; фотография)

Ил. 25. Женски украшения от Аркаимската долина от епохата на бронза със соларна символика (рисунок – възстановка по Салников – 1952, Сорокин – 1962, Ткачев – 2002, Усманова, Логвин – 1998 по изданието „Тень женщины : Женский костюм эпохи бронзы как „текст” на Е. Куприянова – 2008; фотография)

Ил. 26. Металургична пещ, съвместена с кладенец, зафиксирани в Аркаим (рисунок на Г. Б. Зданович по изданието „Аркаим : У истоков цивилизации” – 2009; фотография)

Ил. 27. Вътрешност на некропол във вид на слънце (съхранява се в Музея на резервата „Аркаим“; схема – възстановка по археологически разкопки; фотография)

Ил. 28. Погребални реконструкции на Синтаитинското гробище (схема – рисунок Г. Б. Зданович по изданието „Аркаим : У истоков цивилизации” – 2009; фотография)

Ил. 29. Врата на старинен дом в Южен Урал (съхранява се в Областния краеведски музей в Челябинск; фотография)

Ил. 1.

Ил. 2.

Ил. 3.

Ил. 4.

Ил. 5.

Ил. 6.

Ил. 7.

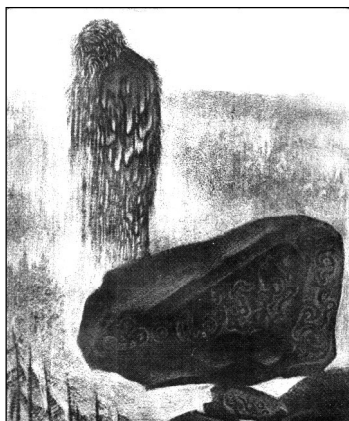
Ил. 8.

Ил. 9.

Ил. 10.

Ил. 11.

Ил. 12.

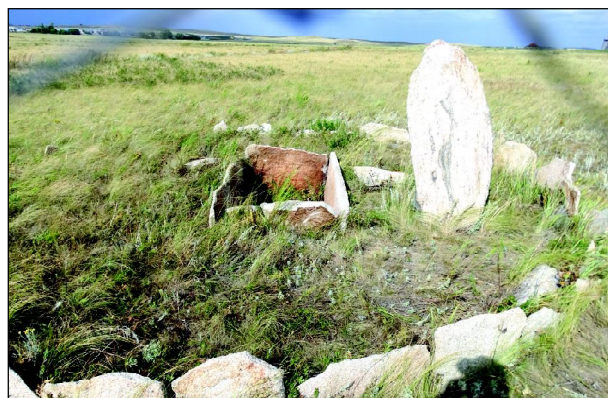
Ил. 13.

Ил. 14.

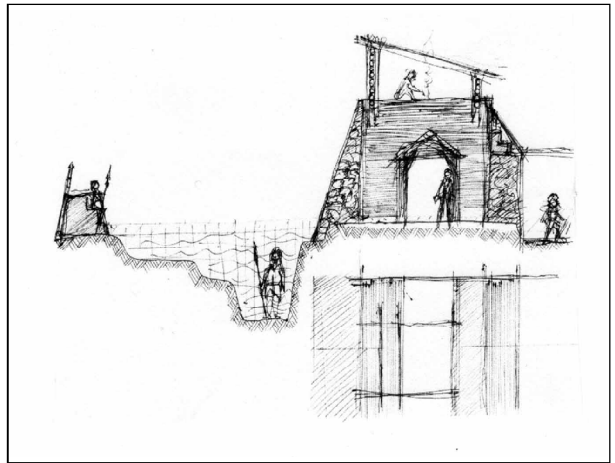
Ил. 15.

Ил. 16.

Ил. 17.

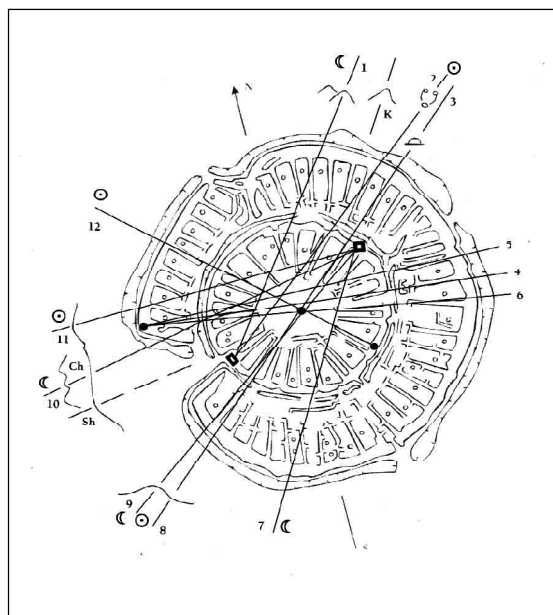
Ил. 18.

Ил. 19.

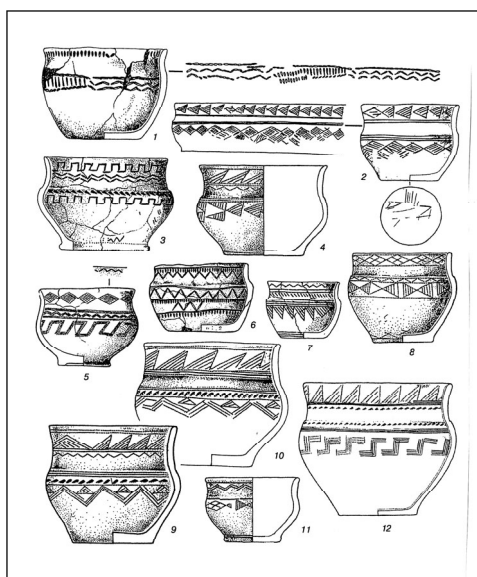
Ил. 20.

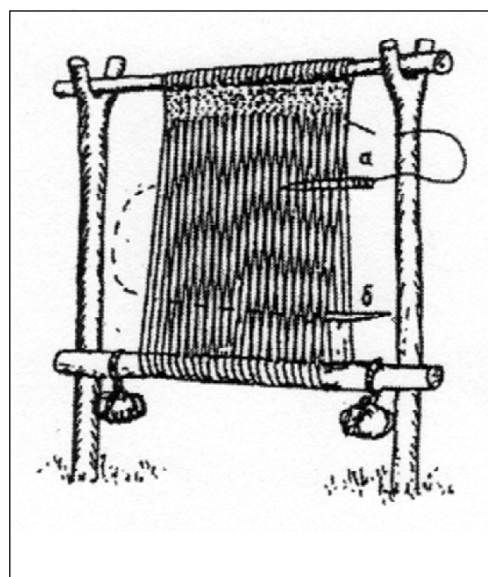
Ил. 21.

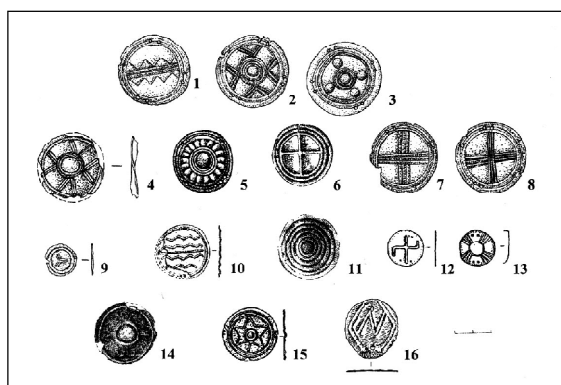
Ил. 22.

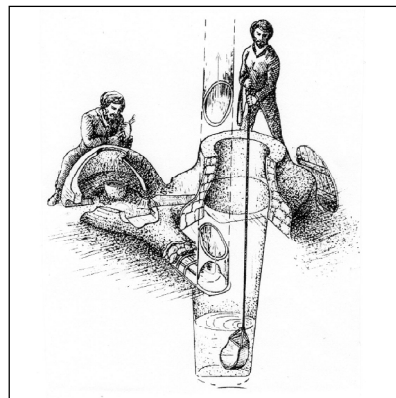
Ил. 23.

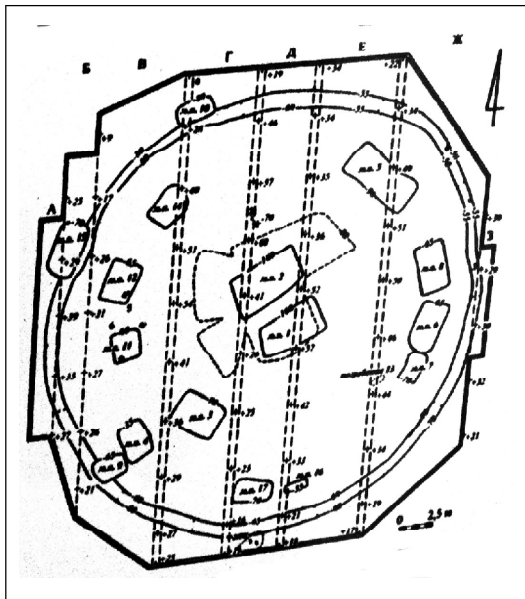
Ил. 24.

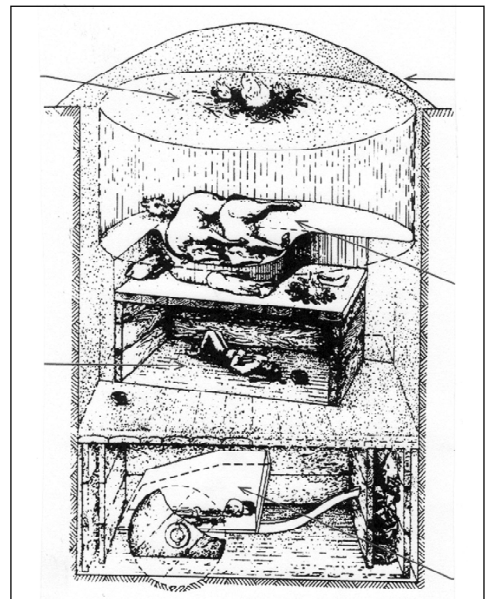
Ил. 25.

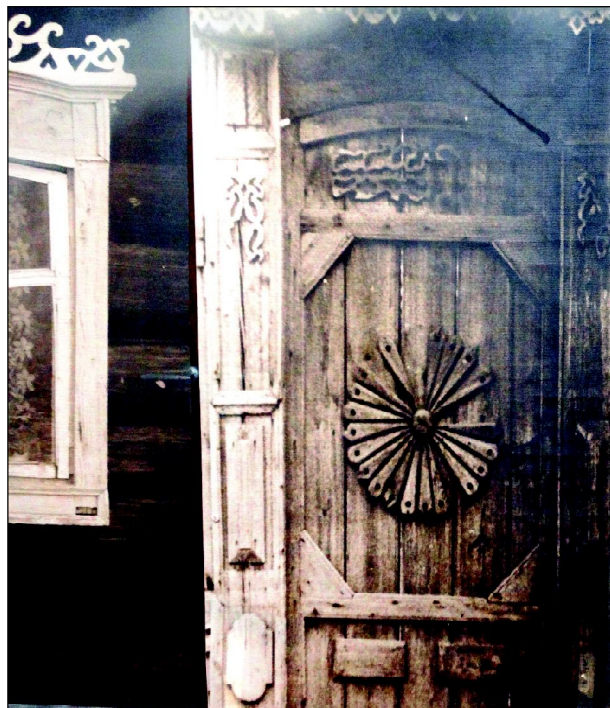
Ил. 26.

Ил. 27.

Ил. 28.

Ил. 29.